

VN/15744/2021

Lausunto 11.8.2021

Erityisasiantuntija Jari Natunen
Suomen Luonnonsuojeluliitto ry

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi vaarallisten kemikaalien käsittelyn ja varastoinnin valvonnasta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/15744/2021

Vastausaika päättyy: 11.8.2021

Tausta

Lakimuutokset perustuvat Euroopan komission viralliseen huomautukseen 3.7.2020 (asianumero 2020/2218) koskien vaarallisista aineista aiheutuvien suuronnettomuusvaarojen torjunnasta sekä neuvoston direktiivin 96/82/EY muuttamisesta ja myöhemmästä kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2012/18/EU (jäljempänä Seveso III-direktiivi) täytäntöönpanoa Manner-Suomessa ja Ahvenanmaalla. Komissio on katsonut, että useita direktiivin säännöksiä ei ole pantu asianmukaisesti täytäntöön. Komission huomautus koskee direktiivin säännösten yksityiskohtien sisällyttämistä kansalliseen lainsäädäntöön ja ovat pääosin luonteeltaan teknisiä.

Asia liittyy aikaisemmin lausunnolla olleeseen Kemikaaliturvallisuuslakiin ja tämä pyydetään mahdollisuuksien mukaan huomioimaan myös sen yhteydessä.

Yleiset huomiot

EUn Seveso ja vaarallisten aineiden direktiivien, teollisuuspäästädirektiivin tai Århusin sopimuksen velvoitteet kuulemisista eivät toteudu keskeisesti, koska lupahakemuksissa tai luvissa ei kerrota vaarallisista kemikaaleista, niiden vaikutuksista ja niiden riskiarvioista.

Katso esimerkiksi Gasumin maakaasulaitoksen lupahakemus¹, BASFin akkulaitokseen liittyvä STEP

¹ https://tukes.fi/documents/5470659/54028933/Tukes_5823_030200_2021_Kuulutus_Liitteet.pdf/8078d61d-5b75-d219-7f71-b6b9b2358081/Tukes_5823_030200_2021_Kuulutus_Liitteet.pdf?t=1628685717880

oy:n yhtiön lupahakemus², ja Terrafamen akkumateriaalitehtaan lupa³. Lupahakemuksista ja liitteistä on jätetty pois asian arvioinnin kannalta kemikaalitietoja, kuten STEPin hakemuksessa vaarallisimpien kemikaalien nimet. Niihin viitataan nimillä ”Kemikaali 1-7” ja ne ovat osin syöpä-, sikiö- ja erityisen vesieliövaarallisia kemikaaleja, ks. Sivu 14. Nämä tiedot ja käyttöturvallisuustiedotteet on merkitetty ”Luottamukselliseksi” ja jätetty kuulutuksen liitteistä. Jää myös epäselväksi, miten kemikaalit liittyvät akkumateriaalitehtaan toimintaan. Kyseessä vaikuttaa olevan merkittäviä määriä vaarallisia organisia kemikaaleja, joiden vastineita ei vaikuta löytyvät BASFin ympäristöluvasta.⁴ Onko kemikaaleja mahdollisesti salattu YVA- ja ympäristölupaprosesseissa? Lupahakemuksista ja luvasta puuttuvat myös riskiarviotiedot ympäristöriskeistä. Ne ovat hakemuksista puuttuvissa ”Luottamuksellisiksi” merkityissä liitteissä. Kun luvista ja liitteistä puuttuvat oleelliset tiedot, niin kuuleminen ei toteudu.

Asetuksessa ongelmallista on myöskin, että turvallisuusselvitys on erotettu ilmoitusasiaksi. Olisi asianmukaista, että se käsiteltäisiin lupaprosessissa.

Suhde ympäristölupaan ja viranomaisten pätevyys

Ongelmallista on myös, että ympäristölupapäätöksissä ja YVA-prosesseissa ei käsitellä lainkaan tai riittävästi kemikaalien tai räjähdysaineiden ympäristövaikutuksia ja erityisesti onnettomuusriskejä ja näistä seuraavia vaikutuksia. Tämä välillä sillä perusteella, että ne käsitellään kemikaaliluvissa. Kemikaaliluvat taas ovat nyt käytännössä viranomaisen ja hakijan välisiä muilta asianosaisilta suljettuja prosesseja. Asetuksen liitteen II mukaan luvassa tarkastellaan myös mm. pohjavesialueita ja luontoarvokohteita. Kemikaalien ja onnettomuuksien riskien selvitykset tulee määrätä erityisesti YVA- ja ympäristölupaprosesseissa selvitettäväksi. Mikäli ympäristölupaa ei tarvittaisi, sitten asia tulisi ensisijaisesti käsitellä YSL-ilmoituksella.

Jos Tukes käsittelisi kemikaalien ympäristö- ja terveysriskejä, tulee sen hankkia siihen pätevä henkilökunta. Tukesin toiminta em. esimerkkilupien perusteella vaikuttaa paperien leimaamiselta. Terrafamen akkumateriaalitehtaan kemikaaliluvitus on niin epämääräinen ja kevyt, että odotettavissa voi olla vuoden 2012 rikkivetyturmaan rinnastettava onnettomuus tai sellaisen riskejä. Laista ja asetuksesta puuttuu myös laajan teollisuuskompleksin suuronnettomuuksin ns. domino-vaikutusten arviot. Tällainen tunnetaan Porvoon Kilpilahden/Sköldvikin jalostamon teollisuuskompleksista.

Lupaviranomaisen tulkinta tarkoittaa, että johtuen lupakäytännöistä direktiivien kuulumisvelvoitteet eivät toteudu. Ministeriön tulee korjata tämä. Ei ole Suomen edun mukaista joutua vastaamaan komissiolle, miksi Suomi ei noudata direktiiviä asiassa, jossa sitä on jo kerran huomautettu.

² <https://tukes.fi/documents/5470659/20429854/Hakemus+STEP.pdf/ae3796a5-f078-fdcb-9af3-5768ca606f63/Hakemus+STEP.pdf?t=1588841273000>

³ <https://tukes.fi/documents/5470659/20429854/P%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s+Terrafame.pdf/ad2edd80-83a9-706d-9ed2-a234925b1318/P%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s+Terrafame.pdf?t=1601877531268>

⁴ Kemikaalit sivu 26 <https://ylupa.avi.fi/api/v1/documents/attachment/8170053>

Kommentit pykälistä

Pykälä 8§

kuulutettavassa lupahakemukseen on pykälässä esitetyn lisäksi erityisesti esitettävä:
10 § vastaavat tiedot on esitettävä liitteineen.

Pykälään on lisättävä seuraava:

Ympäristö- ja terveysriskeihin liittyviä tietoja ei saa jättää pois kuulutuksesta ja/tai merkitä luottamuksellisiksi/salaisiksi.

PERUSTELU:

Lupaharkinnan kannalta keskeiset tiedot on kuulutettava hakemusvaiheessa.

Ympäristöjärjestöjen osallistumista estäisi luonto-, ympäristö- ja terveysvaikutustietojen salailu.

Kemikaalit ja prosessikuvaukset eivät ole salaista tietoa ympäristölupaprosesseissa, eivätkä ne voi olla sitä myöskään kemikaaliluvissa.

Lupahakemuksesta annetut lausunnot, muistutukset ja mielipiteet tulee kuuluttaa ja samalla tulee olla edelleen saatavissa lupakuulutuksen asiakirjat.

PERUSTELU:

Kemikaalilaki § 104c edellyttää vastinemahdollisuutta eli käytännössä kuulemista.

Pykälä 9§

Lisäys:

Suomen luonnonsuojeluliitto ry:ltä ja paikallisilta tai alueellisilta luonnon- ja ympäristönsuojeluyhdistyksiltä sekä toiminnan vaikutusalueen asukasyhdistyksiltä on pyydettävä lausunto lupahakemuksesta

Pykälä 10§

Lupapäätös

Lupapäätöksessä on mainittava:

4) tiedot niistä vaarallisista kemikaaleista, joita päätös koskee. Tietojen tulee käsittää yksiselitteiset kemikaalien nimi- ja yksilöintitiedot sekä käyttöturvallisuustiedotteet.

6) ~~tarpeellisilta osin~~ turvallisuusselvityksen johtopäätökset ja päätökseen on liitettävä yksityiskohtaiset turvallisuusselvitykset, joihin johtopäätökset perustuvat

8) [UUSI] mahdollisten onnettomuuksien vaikutusalueet perusteluineen, jotka tulee yksilöidä ja perustella lupapäätöksen turvallisuusselvitysliitteissä

9) [UUSI] tiedot onnettomuuksien ja normaalitoiminnan päästöjen vaikutuksista ympäristö- ja luonnonsuojeluarvoihin alueella ml. vaikutuksista tiedot maaperään sekä pinta- ja pohjavesiin. Nämä tiedot tulee perustella yksityiskohtaisesti hakemuksen liitteissä

Pykälä 11 §

Lupapäätöksestä tiedottaminen

Lisättävä: yhdistykset, sekä lausunnon, muistutuksen ja mielipiteen esittäjät.

Kirjeellä tiedottaminen tulee tapahtua koko toiminnan ja onnettomuuksien mahdolliselle vaikutusalueelle.

Liitteet I ja IV

Liiteisiin on lisättävä kohta dominovaikutusten selvittämisestä muiden suuronnettomuuden vaaraa aiheuttavien laitosten kanssa vaikutusalueella.

Liite VI suuronnettomuustiedote

Kohta 5. Lisäys: Vaaraominaisuuksien kuvaukset käsittävät tiedot vapautuvien aineiden fysikaalisista ominaisuuksista, mahdollista väreistä ja muista havaittavista ilmiöistä, niihin liittyvistä välittömistä ja pidempiaikaisista terveysriskeistä, mahdollisesti myrkytysoireet ja niiden hoidon/ensiaputoimenpiteet.

Kohta 8. Korjaus ja lisäys

8. Täsmennykset siihen, miten muita asiaa koskevia tietoja saa, ~~siinä kuin ne eivät ole lainsäädännön mukaan luottamuksellisia.~~ Selvitys siitä, missä turvallisuusselvitys, kemikaalilupa ja kemikaaliluettelo sekä näiden liitemateriaalit ml. käyttöturvallisuustiedotteet ovat yleisön nähtävänä virastossa tms. sekä netissä.

PERUSTELU

Tiedot eivät voi olla luottamuksellisia, kuin korkeintaan hyvin pieneltä osin.

Lisätietoja:

erityisasiantuntija Jari Natunen, puh. 044 210 0453, jari.natunen@sll.fi